

PEDAGOGIKADA TARIXNING O'RNI

Abdullayeva Mahlioyoxon Aliyevna

Qo'qon davlat universiteti tyutori

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagogika fanida tarixning o'rni, ahamiyati va uning ta'lim jarayoniga ta'siri tahlil qilingan. Tarixiy tajriba pedagogik g'oyalar, tamoyillar va metodlarning shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Maqolada tarixiy yondashuvning zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni, o'quv jarayonida tarixiy materiallardan foydalanish imkoniyatlari va ularning talabalarda mustaqil fikrlash hamda ijtimoiy ongni rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: tarix, pedagogika, ta'lim, metodologiya, tarixiy tajriba, ta'lim tarixi

Kirish

Pedagogika fanining rivojlanishida tarixning o'rni beqiyosdir. Tarixiy jarayonlarni o'rganish orqali biz pedagogik g'oyalarning qanday shakllanganini, ta'lim tizimining qanday rivoj topganini tushunamiz. Har bir davr o'zining ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va madaniy sharoitiga qarab ta'lim tizimiga o'z ta'sirini ko'rsatgan. Shu bois, pedagogika fanida tarixiy yondashuv ilmiy izlanishlar va amaliy faoliyat uchun zarur vosita sifatida qaraladi.

Tadqiqot

metodlari

Ushbu maqola tayyorlash jarayonida tarixiy-tahliliy, taqqoslash, tizimli yondashuv va pedagogik tahlil metodlaridan foydalanildi. Tarixiy manbalar, pedagogik adabiyotlar, ta'lim nazariyasi va amaliyoti bo'yicha ilmiy maqolalar tahlil qilindi. Shuningdek, tarixiy davrlar bo'yicha ta'lim tizimidagi o'zgarishlar solishtirilib, ularning o'zaro bog'liqligi ochib berildi.

Shaxs ma'naviy fazilatlarining qaysidir bir miqdori tug'ma bo'lsa-da, asosan, ta'lim va tarbiya vositasida shakllantiriladi. Shunday ekan, pedagogika tarixi jamiyat taraqqiyotida, xalqimizning, shu jumladan, yoshlarimizning mentaliteti va ma'naviy qiyofasini, shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Yangicha pedagogik-tarixiy va falsafiy tafakkurga xos bo'lgan eng muhim xususiyatlardan yana mustaqillik davrida – uning byurokratik qoliplardan qutulib, demokratik va insonparvarlik mazmun kasb etib borayotganligidir.

Ta'lim-tarbiyaning insonparvarlashuvi, barcha pedagogik qarashlar markazida tarbiyalanuvchining shaxs-sifatida shakllanishini, talaba va o'qituvchi, tarbiyachi-tarbiyalanuvchi munosabatlarining tubdan o'zgarishini, jamiyatning insonlar hayoti va sog'lig'i, ularning huquqlari, milliy va jahon ta'lim tizimi tajribalari asosida shaxs taraqqiyoti, umuminsoniy qadriyatlar, ta'lim olish va o'quv muassasasining turini erkin ravishda tanlash, alohida o'z imkoniyatlari va qobiliyatiga asosan xo'jalik yuritish va tadbirkorlik bilan shug'ullanish mustaqilligi va tashabbusiga, malaka va ko'nikmasiga ega bo'lishni taqozo etadi.

Natijalar

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, tarixiy tajriba pedagogik tafakkur rivojida asosiy o'rin tutadi. Masalan, qadimiy davrlardagi ta'lim shakllari — ustoz-shogird an'anasi, qadimiy Yunoniston va Sharq pedagogikasidagi insonparvarlik g'oyalari zamonaviy ta'lim tamoyillarining shakllanishiga zamin yaratgan. Yevropa Uyg'onish davridan boshlab insonning shaxs sifatidagi qadriyati e'tirof etila boshlandi, bu esa zamonaviy ta'lim paradigmasining markazida turadi. Shuningdek, O'zbekiston hududida Al-Farobiy, Beruniy, Ibn Sino, Navoiy kabi allomalar pedagogik fikr rivojiga beqiyos hissa qo'shgan. Milliy pedagogika tarixi fani rivojlanishiga yana bir ishonchli dalil shundaki, u avtoritarizmdan, ya'ni bir xillikdan, yuqoridan ko'rsatma berilishidan qutulganligidir. Hozirgi kunda respublika oliy o'quv yurtlari o'ndan ziyod o'quv rejasi asosida ish olib borayotganligi, gimnaziya, akademik litsey, kasb-hunar kollejlari yo'nalishidagi ta'lim muassasalarida, zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o'qitishning keng joriy qilinishi: integratsion ta'limning yo'lga qo'yilganligi va h.k., pedagogika tarixi fani, nazariyasi va amaliyotida demokratik jarayonlarning amalga oshirilayotganligidan dalolat beradi. Huquqiy egalik nuqtayi nazaridan ham xilma-xil nodavlat o'quv-tarbiya muassasalari tashkil etilib, ularda mutlaqo zamonaviy ta'lim metodlaridan foydalanilayotganligi milliy pedagogika tarixi sog'lomlashganligi nishonasidir. Yangi pedagogik tafakkurning o'ziga xos tomoni—uning to'la-to'kis milliy asoslarga tayana boshlaganidir.

Muhokama

Tarixiy yondashuv pedagogika fanida nafaqat ilmiy-nazariy asos sifatida, balki amaliy metodologik vosita sifatida ham muhim ahamiyatga ega. Tarixni o'rganish orqali o'qituvchilar ta'lim jarayonida samarali usullarni tanlay oladi, shuningdek, o'quvchilarda milliy g'urur va tarixiy ongni shakllantiradi. Bugungi globallashuv sharoitida tarixiy tajriba asosida shakllangan pedagogik qadriyatlar yosh avlodni milliy va umuminsoniy ruhda tarbiyalashga xizmat qiladi.

Jamiyat taraqqiyoti tarixi shuni isbotlaydiki, jamiyat a'zolarining ta'lim darajasi qanchalik yuqori bo'lsa, ijtimoiy-iqtisodiy rivoji ham, inson ma'naviy-madaniy taraqqiyotining rivoji ham, uning ko'p tillik, ko'p millatlik, tolerantlik, ya'ni bag'rikengligi ham shunchalar yuqori bo'ladi. Buning uchun yoshlarimiz dunyoqarashini o'zgartirish, ularning bilim va ma'naviyatlarini jahon andozalari darajasiga ko'tarish zarur. Bunday murakkab ijtimoiy pedagogik-psixologik vazifani hal etishda boshqa fanlar qatori ilmiy-nazariy va amaliy asosga qurilgan umumiy pedagogika fanining tutgan o'rni yuqoridir.

Oliy ta'lim tizimida bo'lajak mutaxassisliklarda «Umumiy pedagogika» fanining o'qitilishi talabalarda o'z fanlariga bo'lgan qiziqishni yanada orttiradi. Ularning fanlarni chuqur o'zlashtirish, o'tilayotgan mavzularning mazmun mohiyatini ongli tushunishga xizmat qiladi. Talabalar «Umumiy pedagogika» fanini o'zlashtirish davomida o'quv jarayoniga umuman boshqacha mas'uliyat bilan yondashdilar, talaba va o'qituvchi muloqotlarida o'zgarishlar ro'y beradi. Hozir o'qituvchilarning talabalarga o'z ustunligini namoyish qilish va shu asosda talabalar ustidan o'z hukmini o'tkazish illatlariga chek qo'yilmoqda.

Xulosa

Pedagogika fanida tarixning o'rni beqiyosdir. U ta'lim tizimini yanada chuqurroq anglash, pedagogik metod va yondashuvlarni to'g'ri tanlashda yordam beradi. Tarixiy merosni o'rganish orqali nafaqat o'tmishdagi tajribani, balki kelajak avlod ta'limini shakllantirish yo'llarini ham aniqlash mumkin. Shunday qilib, pedagogikada tarix nafaqat ilmiy bilim manbai, balki amaliy yo'nalishlar uchun mustahkam poydevor vazifasini bajaradi.

Shu boisdan talabalarni pedagogik merosimiz va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash milliy pedagogikaning eng muhim xususiyatlaridan biri bo'lib qoldi. Zero, ta'lim-tarbiya jarayonida har bir talaba shaxsining o'zi ta'lim olish yoki tarbiyalanishga intiladigan ruhiy holat yaratilishi muhimdir. Milliy pedagogika tarixining bugungi kundagi dolzarb vazifalaridan biri–respublikada yashovchi turli millat va ellatlarning orzu-istaklariga monand ta'lim-tarbiyaning ham nazariy, ham amaliy muammolarini pedagogik merosimiz va milliy qadriyatlar asosida to'g'ri hal etib, berishdan iboratdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida"gi PF-5712-sonli farmoni. — Toshkent, 2019.
2. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. — Toshkent: Adolat, 2020.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Umumta'lim fanlarini o'qitish metodikasini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. — Toshkent, 2021.